

חוברת עבודה

לשון ועברית

כיתה ט'

תוכן העניינים

2	מבוא
3	פרק 1: מערכת הפועל: גזרת השלמים ושורשים מרובעים
8	פרק 2: דרכי תצורה: מסורגת וקווית, צורנים סופיים והלחם
13	פרק 3: משקלי השם ושמות הפעולה
18	פרק 4: סוגי משפטים: פשוט, מאוחה ומורכב
22	פרק 5: שם המספר והמספר הסתמי
27	פרק 6: קריאה ממקורות: רעיון מרכזי, עמדות, מיזוג ומהימנות
32	פרק 7: כתיבה ברצפים לוגיים: טיעון, השוואה ותופעה
37	חזרה – מה למדנו?
41	תשובות

מבוא

שלום לתלמידות ולתלמידי כיתה ט'!

זו השנה האחרונה בחטיבת הביניים, ובחוברת הזאת נעמיק בכלים שילוו אתכם בתיכון: מערכת הפועל בגזרת השלמים ושורשים מרובעים, דרכי התצורה של מילים, משקלים ושמות פעולה, סוגי המשפטים, שם המספר והמספר הסתמי, קריאה ממקורות מרובים וכתיבה ברצפים לוגיים – ובראשם הטקסט הטיעוני.

בכל פרק תמצאו הסבר קצר, דוגמאות, כלל «זכרו!», דף עבודה, תרגול נוסף בחוברת ודף סיכום. בסוף – חזרה ומבחן מסכם בשתי רמות.

מערכת הפועל: גזרת השלמים ושורשים מרובעים

פרק 1

שבעת הבניינים – שורש ל־ב־ש

פיעל ופועל: סידר וסודר, סיפר וסופר.

בניין	עבר (הוא)	הווה	משמעות נפוצה
פעל	לבש	לובש	פעולה פשוטה
נפעל	נלבש	נלבש	סביל של פעל
הפעיל	הלביש	מלביש	גרימת פעולה
הופעל	הולבש	מולבש	סביל של הפעיל
התפעל	התלבש	מתלבש	פעולה חוזרת

שורשים מרובעים

ארבעה עיצורי שורש. מופיעים בעיקר בפיעל, בפועל ובהתפעל.

דוגמאות (פיעל, פועל, התפעל):

פרסם, פורסם, התפרסם

תרגם, תורגם, התרגם

שיכול והידמות בהתפעל

עיצור ראשון	מה קורה ל־י	דוגמה
ס / ש	מחליפה מקום	הסתכל, השתמש
צ	מחליפה מקום והופכת ל־ט	הצטלם
ז	מחליפה מקום והופכת ל־ד	הזדמן

זכרו! כדי למצוא את הבניין, הטו את הפועל לעבר, גוף «הוא», ובדקו לאיזו תבנית הוא מתאים: «מצטרפים» בעבר «הוא» הוא «הצטרף», ולכן הבניין הוא התפעל.

 דוגמה פתורה: השורש והבניין של «מצטרפת»: ____

1. מעבירים לעבר, גוף «הוא»: הצטרף.
 2. מחזירים את ה־ט ל־ת ומבטלים את השיכול: צ־ר־ף.
 3. התבנית ה־ת... היא התפעל.
- התשובה:** צ־ר־ף, התפעל

1 השלימו את הפועל בבניין ובזמן שבסוגריים.

- א.** הדוח _____ אתמול לכל ההורים. (ש־ל־ח, פועל, עבר)
- ב.** מחר אנחנו _____ למסיבה. (ל־ב־ש, התפעל, עתיד)
- ג.** הספר _____ לשש שפות. (ת־ר־ג־ם, פועל, עבר)
- ד.** המדריכה _____ את הקבוצה לחדר. (כ־נ־ס, הפעיל, עבר)

2 השלימו: פעיל וסביל באותו זמן ובאותו גוף.

סביל	פעיל
	הזמינו
	פרסמה
	שמר
גולגל	

3 איזו צורה תקינה?

- א.** השחקנים ____ לתמונה הקבוצתית.
○ התצלמו ○ הצטלמו ○ הצתלמו
- ב.** עלינו ____ בזמן.
○ להזדרז ○ להתזרז ○ להדזרז
- ג.** הם ____ במחשב כל יום.
○ מתשמישים ○ משתמשים ○ מתשממשים

4 הסבירו במשפט אחד או שניים מדוע כותבים «הסתדר» ולא «התסדר».

5 מיינו את הפעלים לפי הזמן.

הצטרפנו | מתלבשת | יוזמנו | סיפרתם | נשמור | מגלגלים

עבר	הווה	עתיד

6 התאימו כל פועל פעיל לפועל הסביל שלו.

טור א

1. שבר

2. תיקן

3. הכניס

4. תרגם

5. פרסם

טור ב

☐ תורגם

☐ פורסם

☐ תוקן

☐ נשבר

☐ הוכנס

7 נכון או לא נכון? תקנו.

א. «הזדקן» נכתב עם ד בגלל הידמות אחרי ז.

ב. לבניין פועל יש שם פועל.

ג. «גלגל» הוא שורש מרובע שבו עיצורים חוזרים.

ד. «הסתכלות» היא פועל בעבר.

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

8 השלימו את הפועל בהתפעל (עבר, «הם»). שימו לב לשיכול ולהידמות.

א. סִדֵּר:

ב. שִׁתֵּפ:

ג. צִרְרֵף:

ד. זִקְנֵב:

9 השלימו את השורש והבניין.

פועל	שורש	בניין
הוזמנו		
מתרגמים		
נשמרה		
השתמשתי		

10 במשפטים יש טעות בצורת הפועל. כתבו את הצורה התקינה.

- א. התלמידים התסדרו בשורה.
- ב. השחקנית התצלמה עם המעריצים.
- ג. אנחנו מתשמשים במילון.
- ד. המשתתפים התצופפו באולם.

11 מה הבניין?

- א. מצללים
 - פעל
 - פיעל
 - התפעל
- ב. הוכנסו
 - הפעיל
 - הופעל
 - נפעל
- ג. נזכרה
 - נפעל
 - פעל
 - הפעיל

הודעה לתלמידים*

1 | תלמידי שכבת ט' מוזמנים להצטרף לפרויקט «מילים חדשות». בפרויקט נתרגם שירים קצרים לעברית, נפרסם אותם בעלון ונציג אותם בטקס סוף השנה. מי שנרשם יקבל חוברת שתורגמה במיוחד בשבילו.

* נכתב על ידי נגה עמרני, 2016.

12 לפי «הודעה לתלמידים»: כתבו ליד כל פועל את השורש ואת הבניין.

א. מוזמנים

ב. להצטרף

ג. נתרגם

ד. נפרסם

ה. נרשם

ו. תורגמה

13 כתבו ארבעה משפטים על יום ספורט בבית הספר: בכל משפט פועל מבניין אחר (פעל, נפעל, פיעל, התפעל). כתבו את הבניין בסוגריים.

דרכי תצורה: מסורגת וקווית, צורנים סופיים והלחם

פרק
2

מסורגת או קווית?

דוגמה	איך היא בנויה	דרך התצורה
מכתב, מספרה	עיצורי השורש בתוך תבנית	שורש ומשקל (מסורגת)
ספרון, עיתונאי	מילה קיימת וסיומת	בסיס וצורן סופי (קווית)
קולנוע, מדרחוב	שתי מילים למילה אחת	הלחם בסיסים (קווית)

צורנים סופיים ומשמעויותיהם

צורן	משמעות נפוצה	דוגמה
ז'	בעל תכונה	פחדן
יית	הקטנה / שפה	כפית, עברית
ייה	מקום	נגרייה
זון	הקטנה / כתב עת	ספרון, שבועון
יו	שם תואר	יומי

איך מזהים?

1. מחפשים בתוך המילה מילה שלמה אחרת.
2. אם יש - תצורה קווית.
3. אם יש רק שורש ותבנית - תצורה מסורגת.

זכרו! בדקו אם המילה מתחלקת לשני חלקים שלכל אחד מהם יש משמעות: «ירחון» = ירח + ון
(כתב עת שיוצא פעם בחודש). אם לא – חפשו שורש ומשקל.

דוגמה פתורה: «מחשבון» נוצר מ«מחשב» ומהצורן ____.

1. מוצאים בתוך המילה מילה שלמה: מחשב.

2. מה שנשאר בסוף הוא הצורן.

התשובה: ון

1 כתבו את הצורן הסופי בלבד.

א. דברן – הצורן: _____

ב. מכונית – הצורן: _____

ג. ספרייה – הצורן: _____

ד. יומי – הצורן: _____

2 מיינו לפי משמעות הצורן ון.

ספרון | עיתון | כיסון | ירחון | דובון | שבועון

הקטנה	כתב עת

3 מהי דרך התצורה?

א. מגדלור

○ שורש ומשקל ○ בסיס וצורן ○ הלחם

ב. מספרה

○ שורש ומשקל ○ בסיס וצורן ○ הלחם

ג. עיתונאי

○ שורש ומשקל ○ בסיס וצורן ○ הלחם

4 הסבירו את ההבדל בין «מטבח» ובין «מטבחון» מבחינת דרך התצורה.

5 התאימו צורן למילה שנוצרה בעזרתו.

טור א

טור ב

1. ין

פחדן ☐

2. ית

כפית ☐

3. ייה

ביתי ☐

4. יון

ספרון ☐

5. יי

נגרייה ☐

6 הוסיפו לבסיס את הצורן יי וצרו שם תואר.

א. עיר: _____

ב. מדע: _____

ג. חודש: _____

ד. שבוע: _____

7 מיינו את המילים לפי משמעות הצורן ית.

כפית | עברית | מכונית | ערבית | צלחית | צרפתית

שם שפה	הקטנה

8 פרקו את ההלחם לשתי המילים.

הלחם	מילה ראשונה	מילה שנייה
קולנוע		
שמרטף		
דחפור		

9 נכון או לא נכון?

א. «ספרון» הוא ספר קטן.

ב. «נגרייה» היא מחלה.

ג. «דברן» הוא מי שמרבה לדבר.

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

10 כתבו ליד כל מילה: מסורגת או קווית.

א. מטבח

ב. מטבחון

ג. מספרה

ד. ספרייה

ה. מחשב

ו. מחשבון

החנות החדשה בשכונה*

1 | בשכונה נפתחה מאפייה קטנה. ליד הקופה יש מדפון עם עוגיות ביתיות, ובחלון תלוי שלט צבעוני. בעל המקום, אופה ותיק ודברן גדול, מספר לכל לקוח על הלחם המיוחד שלו.

* נכתב על ידי יובל אוחיון, 2022.

11 לפי «החנות החדשה בשכונה»: פרקו כל מילה לבסיס ולצורן סופי.

א. מאפייה

ב. מדפון

ג. ביתיות

ד. דברן

12 כתבו משפט אחד שיש בו מילה בתצורה מסורגת ומילה בתצורה קווית מאותו שורש.

13 השלימו את ההלחם לפי ההגדרה.

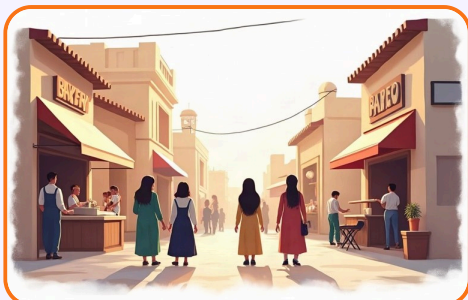
א. מגדל שיש בראשו אור לספינות: _____

ב. מי ששומר על ילדים קטנים: _____

ג. מקום להקרנת סרטים (קול + נוע): _____

משקלי השם ושמות הפעולה

פרק 3

משקלים ומשמעויות

משקל	משמעות נפוצה	דוגמאות
קָטַל	בעל מקצוע	נגר, צלם
קָטַלַת	מחלה	שפעת, צהבת
מְקַטֵּלָה	מקום	מספרה, מסעדה
מְקַטֵּל / מְקַטֵּלָה	כלי, מכשיר	מסרק, מצלמה
קָטְלוֹן	שם מופשט	זיכרון, ניצחון

שמות פעולה

בניין	משקל שם הפעולה	דוגמה
פעל	קָטַלָה	שמירה
נפעל	הִקְטִילָה	היכנסות
פיעל	קָטַל	סידור
הפעיל	הִקְטִילָה	הזמנה
התפעל	הִתְקַטִּילָה	התלבשות

למה זה שימושי?

- משקל מוכר עוזר לנחש פירוש של מילה חדשה.
- שם פעולה מקצר כותרות: «סגירת הכביש».

זכרו! כשפוגשים מילה חדשה, מחלצים שורש, מזהים משקל ושואלים מה המשקל מציין בדרך כלל: «מְגִרְסָה» במשקל מְקַטֵּלָה – כנראה כלי שגורס דברים.

דוגמה פתורה: «מסרק» הוא במשקל ____.

1. מחלצים שורש: סִר־ק.
 2. מחליפים ב־ק־ט־ל: מ־ק־ט־ל.
- התשובה:** מְקַטֵּל

1 כתבו את המשקל של כל מילה.

- א.** מגרפה – המשקל: _____
- ב.** אדמת – המשקל: _____
- ג.** מקלט – המשקל: _____
- ד.** דייג – המשקל: _____

2 השלימו את שם הפעולה.

שם פעולה	פועל
	כתב
	סיפר
	הסתכל
	הלביש

3 בחרו את המילה המתאימה למשמעות.

- א.** מקום שגוזרים בו שיער:
○ מספרה ○ מספר ○ סִפֵּר
- ב.** כלי לחיתוך ענפים:
○ זמר ○ מזמרה ○ זמרה
- ג.** בעל מקצוע שמכין אוכל:
○ מטבח ○ טבח ○ טביחה

4 שכתבו את הכותרת בעזרת שם פעולה: «העירייה סוגרת את הכביש ביום שישי».

5 התאימו מילה להגדרה.

טור א

1. מגרפה

2. מכבסה

3. צבע

4. אדמת

5. ניצחון

טור ב

מקום שמכבסים בו ☐

כלי לאיסוף עלים ☐

תוצאה טובה בתחרות ☐

מחלה שמופיעה בה פריחה ☐

מי שצובע קירות ☐

6 מיינו את שמות הפעולה לפי הבניין.

שמירה | סידור | הזמנה | התלבשות | כתיבה | ביקור | הדלקה | הסתכלות

פעל	פיעל	הפעיל	התפעל

7 השלימו מילה במשקל שבסוגריים, לפי ההקשר.

א. ה _____ בישל ארוחה לכל המשתתפים. (קָטַל, טִבַּח)

ב. אחי חלה ב _____ ונשאר בבית. (קָטַלְת, שִׁפַּע)

ג. את התמונה צילמנו ב _____ חדשה. (מְקַטֵּלָה, צִלַּם)

ד. שמנו את הכסף ב _____ לטיול. (קָטַלֹן, חִסֵּךְ)

8 נכון או לא נכון? תקנו.

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

א. «מזלג» הוא במשקל מְקָטֵל.

ב. «זיכרון» הוא במשקל קָטֵל.

ג. שם הפעולה של «ביקר» הוא «ביקור».

9 שכתבו את המשפט ככותרת בעזרת שם פעולה.

משפט	כותרת
השכבה מבקרת במוזיאון.	
העירייה מתקנת את המגרש.	
התלמידים מתנדבים בגן.	

יום בשוק*

1 | בבוקר יצאנו לשוק. ליד הכניסה עמד דייג ומכר דגים טריים, ובקצה הרחוב פעלה מספרה קטנה. סבתא קנתה מסננת ומגרפה לגינה, ואני קניתי עיפרון חדש. בדרך הביתה עצרנו במסעדה, והטבח הסביר לנו על המטבח שלו.

* נכתב על ידי יובל חזן, 2017.

10 לפי «יום בשוק»: כתבו ליד כל מילה את המשקל ואת משמעותו.

א. דייג

ב. מספרה

ג. מגרפה

ד. עיפרון

ה. טבח

ו. מטבח

11 בחרו את שם הפעולה הנכון.

א. נכנס

○ כניסה ○ היכנסות ○ הכנסה

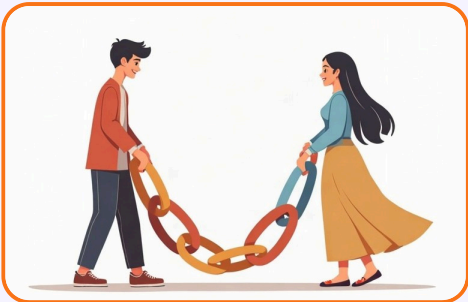
ב. התנדב

○ נדבה ○ התנדבות ○ הנדבה

12 כתבו פסקה (4-5 משפטים) על מקום עבודה שאתם מכירים. שלבו בה לפחות ארבע מילים מארבעה משקלים שונים, וכתבו את המשקל בסוגריים.

סוגי משפטים: פשוט, מאוחד ומורכב

פרק 4

שלושה סוגי משפטים

סוג	מבנה	דוגמה
פשוט	רעיון אחד, נושא ונשוא אחד	תיאור סיבה בגלל הגשם נשוא נשארנו בבית.
מאוחד	שני משפטים שווים, כל אחד עומד לבד	משפט א ירד גשם , מילת קישור ולכן משפט ב נשארנו בבית.
מורכב	משפט עיקרי וחלק תלוי	משפט עיקרי נשארנו בבית פסוקית תיאור סיבה כי ירד גשם.

מילות קישור נפוצות

במאוחד	במורכב
ו, אבל, אך	ש, כי
או, לכן, ולכן	כאשר, אם
ואילו, אולם	מפני ש, אף על פי ש

מבחן הנקודה

- שמים נקודה באמצע המשפט.
- שני משפטים שלמים – מאוחד.
- חלק אחד נשאר תלוי – מורכב.
- אין מה לחלק – פשוט.

זכרו! שאלו: אפשר לשים נקודה באמצע ולקבל שני משפטים שלמים? אם כן – מאוחה. אם אחד החלקים נשאר תלוי באוויר – מורכב.

דוגמה פתורה: «נסענו לים כי היה חם» הוא משפט ____.

1. מנסים לפרק: «נסענו לים.» «כי היה חם.»

2. «כי היה חם» אינו עומד לבד – הוא תלוי.

התשובה: מורכב

1 מיינו את מילות הקישור: באיזה סוג משפט הן מחברות?

אבל | כי | ולכן | כאשר | או | אם | ואילו | אף על פי ש-

מאוחה	מורכב

2 כתבו ליד כל משפט: פשוט, מאוחה או מורכב.

א. החתול ישן על הספה כל אחר הצהריים.

ב. החתול ישן, והכלב שמר על הבית.

ג. החתול ישן כי היה עייף.

ד. אחרי ארוחת הצהריים החתול נרדם.

ה. שאלתי את אימא אם החתול אכל.

3 השלימו מילת קישור כך שיווצר משפט מאוחה.

א. רציתי לקנות את הספר, _____ לא היה לי מספיק כסף.

ב. הכביש היה פקוק, _____ הגענו באיחור.

ג. אפשר לשלם במזומן, _____ אפשר לשלם בכרטיס.

4 השלימו מילה כך שיווצר משפט מורכב.

- א. נשארנו בבית _____ ירד גשם.
ב. _____ תסיים את השיעורים, נצא לטייל.
ג. המדריך ביקש _____ נגיע בזמן.

5 חברו את שני המשפטים למשפט אחד במבנה שבסוגריים.

משפט אחד	שני משפטים
	השמש זרחה. יצאנו לחצר. (מורכב)
	אחי אוהב כדורגל. אני אוהבת כדורסל. (מאוחד)
	למדתי הרבה. קיבלתי ציון טוב. (מאוחד)

6 התאימו את תחילת המשפט לסופו.

טור א

טור ב

1. התאמנו כל הקיץ,	☐ הכיתה השתתקה.
2. אף על פי שהיה קר,	☐ ולכן הגענו לגמר.
3. הוא ביקש עזרה,	☐ יצאנו לשחות.
4. כשנכנסה המורה,	☐ אבל איש לא שמע.

7 נכון או לא נכון? תקנו.

- נכון / לא נכון
נכון / לא נכון
נכון / לא נכון

- א. «אחרי הגשם יצאנו» הוא משפט מורכב.
ב. «אחרי שהגשם פסק, יצאנו» הוא משפט מורכב.
ג. במשפט מאוחד אפשר לחבר יותר משני משפטים.

8 הוסיפו את סימן הפיסוק החסר.

- א. האם סיימתם את העבודה _____
ב. איזה נוף מדהים _____
ג. בתיק היו: מחברת, עט _____ ומחשבון.
ד. כשהגענו הביתה _____ התחיל לרדת גשם.

9 שכתבו את המשפט המורכב למשפט פשוט, בלי לשנות את המשמעות.

משפט פשוט	משפט מורכב
	כשהסתיים השיעור, יצאנו להפסקה.
	נשארנו בבית מפני שירד גשם.
	ביקשנו שיתקנו את המזגן.

הודעה מהמועצה*

1 | מועצת התלמידים מודיעה שהיריד השנתי יתקיים ביום רביעי. הדוכנים יפתחו בעשר, והמכירה תימשך עד הצהריים. אם יירד גשם, היריד יעבור לאולם הספורט. כל ההכנסות יועברו לעמותה שמסייעת לילדים חולים.

* נכתב על ידי רועי רגב-שחר, 2024.

10 לפי «הודעה מהמועצה»: כתבו את סוג כל משפט.

- א. מועצת התלמידים מודיעה שהיריד השנתי יתקיים ביום רביעי.
ב. הדוכנים יפתחו בעשר, והמכירה תימשך עד הצהריים.
ג. אם יירד גשם, היריד יעבור לאולם הספורט.

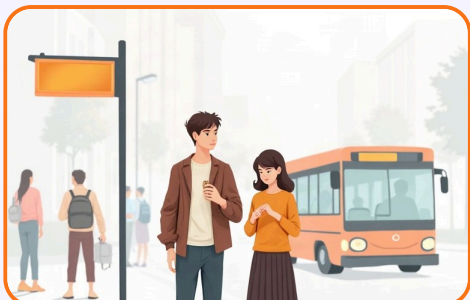
11 איזו מילת קישור מתאימה?

- א. הוא לא בא לאימון ____ היה חולה.
○ אבל ○ מפני ש- ○ ולכן
ב. היא התאמנה הרבה, ____ הפסידה.
○ ולכן ○ כי ○ אך

12 כתבו שלושה משפטים על אותו נושא (למשל טיול שנתי): אחד פשוט, אחד מאוחד ואחד מורכב.

פרק 5 שם המספר והמספר הסתמי

פרק 5

מספר ושם עצם – הפוך ממה שמצפים

מין שם העצם	צורת המספר	דוגמה
נקבה	בלי ה' בסוף	שלוש מחברות
זכר	עם ה' בסוף	שלושה ספרים
נקבה, 11-19	...עשרה	אחת עשרה שאלות
זכר, 11-19	...עשר	שנים עשר חודשים

המספר הסתמי – תמיד בנקבה

מספר שאינו סופר שם עצם מסוים.

מתי?

אחרי שם עצם: קו חמש, חדר שבע

שעה: בשעה ארבע

ספירה וחשבון: שתיים ועוד שלוש

גיל: בן שלוש

סמיכות

1. עם ה"א הידיעה המספר נסמך: שלושת הילדים.
2. בנקבה הצורה לא משתנה: שלוש הבנות.
3. לפני שם עצם: שני, שתי – לא «שניים», «שתיים».

זכרו! כדי לדעת אם המספר סתמי, נסו להוסיף לפניו את המילה «מספר»: «קו (מספר) ארבע» – סתמי, ולכן בנקבה. אם הוא סופר דברים («ארבעה קווים») – הוא מתאים לשם העצם.

דוגמה פתורה: הגענו לכיתה ____ בקומה השנייה. (ארבע / ארבעה)

1. מוסיפים «מספר»: כיתה (מספר) ____.

2. זה מספר סתמי, ולכן בנקבה.

התשובה: ארבע

1 כתבו את המספר במילים.

א. על המדף (6) _____ צלחות.

ב. בחוג (9) _____ ילדים.

ג. קראתי (2) _____ ספרים.

ד. בשכבה (12) _____ כיתות.

2 השלימו מספר סתמי במילים.

א. אחי בן (5) _____.

ב. נפגשים בתחנה של קו (4) _____.

ג. ארבע כפול שתיים הן (8) _____.

ד. השיעור הסתיים בשעה (1) _____.

3 השלימו בזכר ובנקבה.

מספר	עם «ספרים»	עם «מחברות»
3		
7		
11		

4 מיינו את הצירופים: תקין או שגוי.

שלושה שקלים | שלושה שקלים | שתי בנות | שתיים בנות | בשעה חמש | בשעה חמישה

שגוי	תקין

5 התאימו את הצירוף לצורת הסמיכות שלו.

טור א

טור ב

1. שישה ימים

☐ שלוש השאלות

2. שמונה ילדים

☐ עשרת הדברים

3. שלוש שאלות

☐ שמונת הילדים

4. עשרה דברים

☐ ששת הימים

6 נכון או לא נכון? תקנו.

א. «שנים עשר חודשים» – תקין.

ב. «עשרה דקות» – תקין.

ג. במספר טלפון אומרים «שניים».

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

7 תקנו את המספר השגוי.

א. המכנסיים עלו שמונים שקלים ושלושה אגורות.

ב. בכיתה שלנו שלושים וחמישה תלמידות.

ג. קבענו בשעה שבעה בערב.

ד. הם גרים בדירה שתיים עשרה.

8 בחרו את הצורה התקינה.

א. ___ התלמידות זכו בפרס.

○ שתיים ○ שתי ○ שני

ב. יש לי ___ אחים.

○ שלוש ○ שלושה ○ שלושת

מודעה בלוח*

1 | למכירה: אופניים במצב טוב, בני שלוש שנים. המחיר: ארבע מאות וחמישים שקלים. אפשר לראות אותם בכל יום בין השעות חמש לשבע, ברחוב הזית מספר תשע, דירה ארבע.

* נכתב על ידי שירה דהן, 2016.

9 לפי «מודעה בלוח»: לכל מספר כתבו – סתמי או מונה שם עצם.

א. שלוש שנים

ב. ארבע מאות וחמישים שקלים

ג. בין השעות חמש לשבע

ד. רחוב הזית מספר תשע

ה. דירה ארבע

10 כתבו את התאריך במילים, עם המספר הסודר או היסודי.

במילים	בספרות
	היום ה־3 בחודש
	הקומה ה־5
	השנה ה־20

11 כתבו מתכון קצר (4-5 שורות) עם כמויות, זמנים וטמפרטורה. כתבו את כל המספרים במילים.

12 הסבירו לחבר בשני משפטים למה אומרים «קו חמש» אבל «חמישה קווים».

קריאה ממקורות: רעיון מרכזי, עמדות, מיזוג ומהימנות

פרק
6

יסודות מארגנים ומילים שמסגירות אותם

מבנה	מילים אופייניות
טיעון	לדעתי, מכאן ש-
בעיה ופתרון	הקושי הוא, הפתרון
סיבה ותוצאה	בעקבות, לכן
השוואה	לעומת, בדומה ל-
רצף כרונולוגי	בתחילה, לבסוף

עובדה או דעה?

עובדה	דעה
אפשר לבדוק אותה	פרשנות או שיפוט
«יש 600 תלמידים»	«בית הספר צפוף מדי»

מיזוג ומהימנות

1. בונים טבלה: תת־נושאים מול מקורות.
2. כותבים לפי תת־נושאים ומציינים מקור.
3. בודקים מי כתב, מתי, על סמך מה ומה האינטרס שלו.

זכרו! לפני שממזגים, בנו טבלה קטנה: בשורות – תת־נושאים, ובעמודות – המקורות. כך רואים מיד איפה המקורות מסכימים ואיפה הם חלוקים.

דוגמה פתורה: «בתחילה» ו«לבסוף» מסמנות מבנה של ____.

1. שואלים מה המילים מתארות: סדר בזמן.

2. סדר בזמן הוא רצף כרונולוגי.

התשובה: רצף כרונולוגי

מקור א: האם לאסור טלפונים בבית הספר?*

1 | משרד החינוך פרסם הנחיה המגבילה שימוש בטלפונים בבתי הספר. לפי ההנחיה, בשעות הלימוד הטלפונים יהיו כבויים. התומכים אומרים שההנחיה תשפר את הריכוז ותחזיר את המשחק לחצר.

4 | מנגד, חלק מההורים חוששים שלא יוכלו להשיג את ילדיהם בשעת חירום, וחלק מהתלמידים טוענים שהטלפון משמש אותם גם ללמידה.

* נכתב על ידי דנה שפירא-לב, 2015. מתוך: אתר «מבט צעיר».

מקור ב: מה קרה בבית ספר אחד?*

1 | בבית ספר אחד במרכז הארץ הוכנסו לפני שנה ארגזים נעולים לטלפונים. סגנית המנהלת מספרת שבהפסקות התלמידים משחקים יותר ומדברים זה עם זה. לדבריה, מספר התקריות של פגיעה ברשת ירד.

4 | עם זאת, היא מודה שבשיעורים שבהם נדרש חיפוש מידע, חסרים מכשירים, ובית הספר נאלץ לקנות מחשבים ניידים.

* נכתב על ידי אלון פרידמן, 2022. מתוך: «קול השכונה» – עיתון מקומי.

1 כתבו את הרעיון המרכזי של כל מקור במשפט אחד.

א. מקור א

ב. מקור ב

2 השוו: מה כל מקור אומר על כל תת-נושא?

מקור ב	מקור א	תת-נושא
		השפעה על החברה בהפסקות
		חששות או קשיים
		סוג המידע

3 מיינו: עובדה או דעה.

הוכנסו ארגזים נעולים לטלפונים. | ההנחיה תשפר את הריכוז.
בית הספר קנה מחשבים ניידים. | הטלפון חשוב ללמידה.

עובדה	דעה

4 נכון או לא נכון? תקנו.

- א. מקור ב מבוסס על ניסיון של בית ספר אחד בלבד.
ב. שני המקורות מציינים קושי שקשור ללמידה.
ג. מקור א מביא נתונים מדויקים על תקריות ברשת.

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

5 מה חסר במקור ב כדי שנוכל לסמוך עליו יותר? הציעו שני דברים.

6 כתבו מיזוג (5-6 משפטים) של שני המקורות. ארגנו לפי תת־נושאים, וציינו מקור לכל רעיון.

7 התאימו שאלה לבדיקת מהימנות למה שהיא בודקת.

טור א

טור ב

1. מי כתב?

נתונים ומקורות ☐

2. מתי נכתב?

עדכניות המידע ☐

3. על סמך מה?

אינטרס ☐

4. מה הכותב מרוויח?

מומחיות הכותב ☐

8 השלימו את המילה החסרה.

א. כשהטקסט מציג קושי ואחר כך דרך לפתור אותו, המבנה הוא בעיה ו _____.

ב. «בתחילה... אחר כך... לבסוף» - המבנה הוא רצף _____.

ג. «לדעתי» חושפת את ה _____ של הכותב.

9 מיינו את מילות הקישור לפי המבנה המארגן.

לכן | לעומת זאת | בתחילה | בעקבות | בדומה ל- | לבסוף

סיבה ותוצאה	השוואה	רצף כרונולוגי

10 איזה מקור מהימן יותר?

א. לשאלה כמה שעות שינה מומלצות לבני נוער:

○ פוסט של חברת מזרנים ○ אתר של משרד הבריאות ○ תגובה בפורום בלי שם

ב. לשאלה מה קרה במשחק אתמול:

○ כתבה מאתמול באתר חדשות ○ ספר משנה שעברה ○ זיכרון של חבר שלא היה שם

11 זהו את המבנה המארגן של כל קטע קצרה.

א. בתחילה נבנה הסכר, אחר כך הוצפו השדות, ולבסוף נוצר אגם.

ב. בעקבות הגשמים הרבים, הכביש הוצף.

ג. החנות הקטנה זולה יותר, לעומת הקניון שבו המבחר גדול.

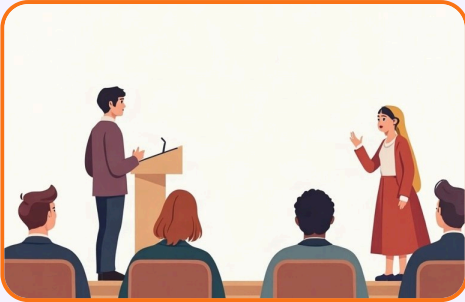
ד. הקושי: אין מספיק מקום בחניה. הפתרון: חניון תת־קרקעי.

12 כתבו פסקת טיעון קצרה (3-4 משפטים): האם להגביל טלפונים בבית הספר שלכם?

נמקו בעזרת המקורות.

כתיבה ברצפים לוגיים: טיעון, השוואה ותופעה

פרק 7

מבנה הטקסט הטיעוני

חלק	מה כותבים
פתיחה	נושא וטענה
גוף	נימוקים, כל אחד בפסקה, עם ביסוס
טיעון נגדי	טענה נגדית והפרכתה
סיום	הטענה בניסוח חדש

מילות קישור לפי תפקיד

תפקיד	מילות קישור
הוספה	נוסף על כך, יתר על כן
ניגוד	אולם, לעומת זאת
ויתור	אומנם... אך
מסקנה	לפיכך, מכאן ש-

רצפים לוגיים נוספים

1. השוואה – לפי נקודות השוואה.
2. תופעה – גורמים והשפעות.
3. בעיה ופתרון.
4. סיבה ותוצאה.

זכרו! לפני הכתיבה כתבו את הטענה במשפט אחד ושלושה נימוקים בנקודות. אם אינכם מצליחים לבסח טענה במשפט אחד – עוד לא החלטתם מה אתם חושבים.

דוגמה פתורה: «אומנם הטיול יקר, ____ הוא חוויה חשובה» – השלימו את מילת הקישור.

1. «אומנם» מכינה ויתור, ואחריה באה הפרכה.

2. בזוג הזה המילה המשלימה היא «אך».

התשובה: אך

1 כתבו ליד כל משפט את תפקידו בטקסט טיעוני: טענה, נימוק, טענה נגדית, הפרכה או סיכום.

א. לדעתי יש להוסיף שיעור ספורט שבועי.

ב. פעילות גופנית מפחיתה מתח לפני מבחנים.

ג. יש הטוענים שאין מקום במערכת השעות.

ד. אולם אפשר לקצר בחמש דקות כל שיעור.

ה. מכאן שהשינוי אפשרי וכדאי.

2 השלימו מילת קישור לפי התפקיד שבסוגריים.

א. הספרייה שקטה. _____ יש בה מחשבים. (הוספה)

ב. רציתי לבוא; _____ נאלצתי להישאר בבית. (ניגוד)

ג. _____ הדרך ארוכה, היא יפה מאוד. (ויתור)

ד. הנימוקים משכנעים; _____ כדאי לאמץ את ההצעה. (מסקנה)

3 מיינו את הנימוקים לנושא «כדאי לנסוע לבית הספר באופניים»: חזקים או חלשים.

רכיבה היא פעילות גופנית יומית. | זה פשוט מגניב. | האופניים חוסכים זמן בפקקים.

כולם עושים את זה.

נימוק חזק	נימוק חלש

4 שכתבו כל משפט בלשון רשמית.

לא רשמי	רשמי
המבחן היה סיוט.	
זה שווה כל שקל.	
הם עפו על הרעיון.	

5 התאימו כל נושא לרצף הלוגי המתאים לו.

טור א	טור ב
1. למה מתייבשים מקורות המים?	☐ השוואה
2. רכבת או אוטובוס – מה עדיף?	☐ רצף כרונולוגי
3. איך מפחיתים פסולת בבית הספר?	☐ תופעה, גורמיה והשפעותיה
4. כיצד התפתחה הכתיבה?	☐ בעיה ופתרון

6 נכון או לא נכון? תקנו.

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

א. נימוק טוב מוסבר ומבוסס.

ב. בהפרכה מעליבים את מי שחושב אחרת.

ג. תכנון בטבלה לפני הכתיבה עוזר לבנות טקסט מסודר.

7 תכננו טקסט בנושא «בעיה ופתרון»: פסולת פלסטיק בבית הספר.

חלק	מה תכתבו
הבעיה	
סיבה לבעיה	
פתרון 1	
פתרון 2	

8 השלימו משפט פתיחה לכל נושא.

- א. (נושא: תלבושת אחידה) בבתי ספר רבים מתנהל ויכוח על _____, ולדעתו...
ב. (נושא: מחזור) כמות הפסולת בבית הספר גדלה, ולכן _____ להציע פתרון.

טיוטה לשכתוב*

- 1 | האם צריך שיעורי בית בחופש? יש כאלה שאומרים שכן. אבל זה לא נכון. בחופש צריך לנוח. וגם אפשר לקרוא ספרים. וגם לבלות עם המשפחה. וזהו.

* נכתב על ידי צביקה כהן-שגיא, 2023.

9 לפי «טיוטה לשכתוב»: מה חסר או מה לא תקין? כתבו לכל בעיה הצעה לתיקון.

- א. אין טענה ברורה
ב. «יש כאלה שאומרים שכן. אבל זה לא נכון.»
ג. «וגם... וגם...»
ד. «וזוהו.»

10 שכתבו את «טיוטה לשכתוב» לפסקה טיעונית מלאה (6-7 משפטים).

11 כתבו פסקת השוואה (5-6 משפטים): ספר מודפס לעומת ספר דיגיטלי. השתמשו בנקודות השוואה ובמילות השוואה.

12 כתבו טקסט (10-12 שורות) על תופעה מחייכם (למשל: עלייה בשימוש ברשתות החברתיות): הציגו את התופעה, שני גורמים ושתי השפעות.

חזרה – מה למדנו?

1 חזרה – מערכת הפועל: השלימו שורש ובניין.

פועל	שורש	בניין
הצטרפו		
תורגם		
הוזמנה		
נשמרים		

2 חזרה – דרכי תצורה: מיינו את המילים.

מספרה	ספרון	מגדלור	מסרק	עיתונאי	קולנוע
-------	-------	--------	------	---------	--------

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי	הלחם בסיסים

3 חזרה – משקלים: התאימו משקל למשמעותו.

טור א

1. קטל

2. קטלת

3. מקטלה

4. מקטל

5. קטלון

טור ב

☐ בעל מקצוע

☐ כלי

☐ מקום

☐ מחלה

☐ שם מופשט

4 חזרה - סוגי משפטים: כתבו פשוט, מאוחה או מורכב.

- א. בגלל השרב בוטל הטיול.
ב. היה שרב, ולכן הטיול בוטל.
ג. הטיול בוטל מפני שהיה שרב.
ד. הטיול נדחה, ואנחנו נשארנו בכיתה.

5 חזרה - שם המספר: כתבו את המספר במילים.

- א. הגענו בשעה (3) _____.
ב. קנינו (3) _____ מחברות.
ג. בכיתה (13) _____ בנים.
ד. האוטובוס בקו (8) _____ התעכב.

6 חזרה - קריאה ממקורות: נכון או לא נכון? תקנו.

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

נכון / לא נכון

- א. במיזוג מארגנים את המידע לפי תת־נושאים.
ב. «לדעתי» מציינת עובדה.
ג. מקור עם נתונים, תאריך וכותב מומחה מהימן יותר.

7 חזרה - כתיבה: השלימו מילת קישור מתאימה.

יתר על כן | אולם | לפיכך | אומנם

- א. _____ הרעיון יקר, אך הוא משתלם.
ב. הצעה זו חוסכת זמן. _____, היא חוסכת כסף.
ג. יש הטוענים שהיא קשה לביצוע; _____ ניסיון בבתי ספר אחרים מראה שאפשר.
ד. _____ כדאי לאמץ אותה.

חזרה מסכמת: כתבו פסקה (5-6 משפטים) בעד או נגד «יום לימודים מקוון אחד בשבוע». שלבו משפט מורכב אחד, משפט מאוחד אחד, שם פעולה אחד ומספר אחד במילים, וסמנו אותם.

כל הכבוד!

סיימתי את חוברת העבודה בלשון ועברית לכיתה ט'.

חתימת המורה

שם התלמיד/ה

תשובות לחוברת

פרק 1: מערכת הפועל: גזרת השלמים ושורשים מרובעים

1 השלימו את הפועל בבניין ובזמן שבסוגריים.

- א. הדוח **שולח** אתמול לכל ההורים. (שִׁלַּח, פועל, עבר)
- ב. מחר אנחנו **נלכש** למסיבה. (לִכְשָׁ, התפעל, עתיד)
- ג. הספר **תורגם** לשש שפות. (תִּרְגַּם, פועל, עבר)
- ד. המדריכה **הכניסה** את הקבוצה לחדר. (כִּנִּס, הפעיל, עבר)

2 השלימו: פעיל וסביל באותו זמן ובאותו גוף.

פעיל	סביל
הזמינו	הוזמנו
פרסמה	פורסמה
שמר	נשמר
גלגל	גולגל

3 איזו צורה תקינה?

- א. השחקנים ___ לתמונה הקבוצתית.
☐ התצלמו ☒ **הצטלמו** ☐ הצתלמו
- ב. עלינו ___ בזמן.
☒ **להזדרז** ☐ להתזרז ☐ להזדרז
- ג. הם ___ במחשב כל יום.
☐ מתשמשים ☒ **משתמשים** ☐ מתשממשים

4 הסבירו במשפט אחד או שניים מדוע כותבים «הסתדר» ולא «התסדר».

תשובה אפשרית: כשהשורש מתחיל ב־ס, ה־ת של בניין התפעל מחליפה מקום עם ה־ס (שיכול), ולכן «הסתדר».

5 מיינו את הפעלים לפי הזמן.

עבר	הווה	עתיד
הצטרפנו, סיפרתם	מתלבשת, מגלגלים	יוזמנו, נשמור

6 התאימו כל פועל פעיל לפועל הסביל שלו.

טור א	טור ב
1. שבר	4 תורגם
2. תיקן	5 פורסם
3. הכניס	2 תוקן
4. תרגם	1 נשבר
5. פרסם	3 הוכנס

7 נכון או לא נכון? תקנו.

- א. «הזדקן» נכתב עם ד בגלל הידמות אחרי ז. **נכון**
- ב. לבניין פועל יש שם פועל. **לא נכון** – לבניין פועל והופעל אין שם פועל
- ג. «גלגל» הוא שורש מרובע שבו עיצורים חוזרים. **נכון**
- ד. «הסתכלות» היא פועל בעבר. **לא נכון** – «הסתכלות» היא שם פעולה של «הסתכל»

8 השלימו את הפועל בהתפעל (עבר, «הם»). שימו לב לשיכול ולהידמות.

- א. סִדְּרָ: **הסתדרו**
- ב. שִׁתְּפָ: **השתתפו**
- ג. צִרְּפָ: **הצטרפו**
- ד. זִקְּנָ: **הזדקנו**

9 השלימו את השורש והבניין.

פועל	שורש	בניין
הוזמנו	ז־מ־נ	הופעל
מתרגמים	ת־ר־ג־ם	פיעל
נשמרה	ש־מ־ר	נפעל
השתמשתי	ש־מ־ש	התפעל

10 במשפטים יש טעות בצורת הפועל. כתבו את הצורה התקינה.

א. התלמידים התסדרו בשורה. ← **הסתדרו**

ב. השחקנית התצלמה עם המעריצים. ← **הצטלמה**

ג. אנחנו מתשמשים במילון. ← **משתמשים**

ד. המשתתפים התצופפו באולם. ← **הצטופפו**

11 מה הבניין?

א. מצללים

○ פעל ● **פיעל** ○ התפעל

ב. הוכנסו

○ הפעיל ● **הופעל** ○ נפעל

ג. נזכרה

● **נפעל** ○ פעל ○ הפעיל

12 לפי «הודעה לתלמידים»: כתבו ליד כל פועל את השורש ואת הבניין.

א. מוזמנים ← ז־מ־נ, הופעל

ב. להצטרף ← צ־ר־ף, התפעל

ג. נתרגם ← ת־ר־ג־ם, פיעל

ד. נפרסם ← פ־ר־ס־ם, פיעל

ה. נרשם ← ר־ש־ם, נפעל

ו. תורגמה ← ת־ר־ג־ם, פועל

13 כתבו ארבעה משפטים על יום ספורט בבית הספר: בכל משפט פועל מבניין אחר (פעל, נפעל, פיעל, התפעל). כתבו את הבניין בסוגריים.

תשובה אפשרית: תשובה אישית. לדוגמה: «רצתי (פעל) מהר», «המגרש נסגר (נפעל) בצוהריים», «המאמן עודד (פיעל) אותנו», «התאמנו (התפעל) כל הבוקר».

פרק 2: דרכי תצורה: מסורגת וקווית, צורנים סופיים והלחם

1 כתבו את הצורן הסופי בלבד.

א. דברן - הצורן: ז־ן

ב. מכונית - הצורן: י־ת

ג. ספרייה - הצורן: י־יה

ד. יומי - הצורן: י־י

2 מיינו לפי משמעות הצורן י־ון.

הקטנה	כתב עת
ספרון, כיסון, דובון	עיתון, ירחון, שבועון

3 מהי דרך התצורה?

א. מגדלור

○ שורש ומשקל ○ בסיס וצורן ● הלחם

ב. מספרה

● שורש ומשקל ○ בסיס וצורן ○ הלחם

ג. עיתונאי

○ שורש ומשקל ● בסיס וצורן ○ הלחם

4 הסבירו את ההבדל בין «מטבח» ובין «מטבחון» מבחינת דרך התצורה.

תשובה אפשרית: «מטבח» נוצר בתצורה מסורגת: השורש ט־ב־ח שזור במשקל מְקַטֵּל.
«מטבחון» נוצר בתצורה קווית: הבסיס «מטבח» + הצורן י־ון (הקטנה).

5 התאימו צורן למילה שנוצרה בעזרתו.

טור א

1. י־ן

2. י־ית

3. י־ייה

4. י־ון

5. י־י

טור ב

1 פחדן

2 כפית

5 ביתי

4 ספרון

3 נגרייה

6 הוסיפו לבסיס את הצורן י־י וצרו שם תואר.

א. עיר: עירוני

ב. מדע: מדעי

ג. חודש: חודשי

ד. שבוע: שבועי

7 מיינו את המילים לפי משמעות הצורן יית.

הקטנה	שם שפה
כפית, מכונית, צלחית	עברית, ערבית, צרפתית

8 פרקו את ההלחם לשתי המילים.

הלחם	מילה ראשונה	מילה שנייה
קולנוע	קול	נוע
שמרטף	שמר	טף
דחפור	דחף	חפר

9 נכון או לא נכון?

- א. «ספרון» הוא ספר קטן. **נכון**
- ב. «נגרייה» היא מחלה. **לא נכון** – «נגרייה» היא המקום שבו הנגר עובד
- ג. «דברן» הוא מי שמרבה לדבר. **נכון**

10 כתבו ליד כל מילה: מסורגת או קווית.

- א. מטבח ← **מסורגת**
- ב. מטבחון ← **קווית**
- ג. מספרה ← **מסורגת**
- ד. ספרייה ← **קווית**
- ה. מחשב ← **מסורגת**
- ו. מחשבון ← **קווית**

11 לפי «החנות החדשה בשכונה»: פרקו כל מילה לבסיס ולצורן סופי.

א. מאפייה ← מאפה + ייה

ב. מדפון ← מדף + ון

ג. ביתיות ← בית + י (ביתי, ביתיות)

ד. דברן ← דבר + ן

12 כתבו משפט אחד שיש בו מילה בתצורה מסורגת ומילה בתצורה קווית מאותו שורש.

תשובה אפשרית: לדוגמה: «במטבח (מסורגת) הקטן שלנו יש מטבחון (קווית) לקפה».

13 השלימו את ההלחם לפי ההגדרה.

א. מגדל שיש בראשו אור לספינות: **מגדלור**

ב. מי ששומר על ילדים קטנים: **שמרטף**

ג. מקום להקרנת סרטים (קול + נוע): **קולנוע**

פרק 3: משקלי השם ושמות הפעולה

1 כתבו את המשקל של כל מילה.

א. מגרפה – המשקל: **מְקַטֶּלֶה**

ב. אדמת – המשקל: **קְטָלַת**

ג. מקלט – המשקל: **מְקַטֵּל**

ד. דייג – המשקל: **קָטַל**

2 השלימו את שם הפעולה.

שם פעולה	פועל
כתיבה	כתב
סיפור	סיפר
הסתכלות	הסתכל
הלבשה	הלביש

3 בחרו את המילה המתאימה למשמעות.

א. מקום שגוזרים בו שיער:

• מספרה ○ מספר ○ סֶפֶר

ב. כלי לחיתוך ענפים:

○ זמר • מזמרה ○ זמרה

ג. בעל מקצוע שמכין אוכל:

○ מטבח • טבח ○ טביחה

4 שכתבו את הכותרת בעזרת שם פעולה: «העירייה סוגרת את הכביש ביום שישי».

תשובה אפשרית: «סגירת הכביש ביום שישי»

5 התאימו מילה להגדרה.

טור א

1. מגרפה

2. מכבסה

3. צבע

4. אדמת

5. ניצחון

טור ב

2 מקום שמכבסים בו

1 כלי לאיסוף עלים

5 תוצאה טובה בתחרות

4 מחלה שמופיעה בה פריחה

3 מי שצובע קירות

6 מיינו את שמות הפעולה לפי הבניין.

התפעל	הפעיל	פיעל	פעל
התלבשות, הסתכלות	הזמנה, הדלקה	סידור, ביקור	שמירה, כתיבה

7 השלימו מילה במשקל שבסוגריים, לפי ההקשר.

א. ה**טבח** בישל ארוחה לכל המשתתפים. (קֶטֶל, טֶבֶח)

ב. אחי חלה ב**שפעת** ונשאר בבית. (קֶטֶלֶת, שִׁפֵּעַ)

ג. את התמונה צילמנו ב**מצלמה** חדשה. (מִקְטָלָה, צִלֵּם)

ד. שמנו את הכסף ב**חיסכון** לטיול. (קֶטְלוֹן, חִסֵּכ)

8 נכון או לא נכון? תקנו.

- א. «מזלג» הוא במשקל מְקָטֵל. **נכון**
- ב. «זיכרון» הוא במשקל קָטֵל. **לא נכון** – «זיכרון» הוא במשקל קְטֻלון
- ג. שם הפעולה של «ביקר» הוא «ביקור». **נכון**

9 שכתבו את המשפט ככותרת בעזרת שם פעולה.

משפט	כותרת
השכבה מבקרת במוזיאון.	ביקור השכבה במוזיאון
העירייה מתקנת את המגרש.	תיקון המגרש
התלמידים מתנדבים בגן.	התנדבות התלמידים בגן

10 לפי «יום בשוק»: כתבו ליד כל מילה את המשקל ואת משמעותו.

- א. דייג ← **קָטֵל** – בעל מקצוע
- ב. מספרה ← **מְקַטֶּלֶה** – מקום
- ג. מגרפה ← **מְקַטֶּלֶה** – כלי
- ד. עיפרון ← **קְטֻלון** – חפץ
- ה. טבח ← **קָטֵל** – בעל מקצוע
- ו. מטבח ← **מְקַטֵּל** – מקום

11 בחרו את שם הפעולה הנכון.

- א. נכנס
- כניסה ● **היכנסות** ○ הכנסה
- ב. התנדב
- נדבה ● **התנדבות** ○ הנדבה

12 כתבו פסקה (4-5 משפטים) על מקום עבודה שאתם מכירים. שלבו בה לפחות ארבע מילים מארבעה משקלים שונים, וכתבו את המשקל בסוגריים.

תשובה אפשרית: תשובה אישית. לדוגמה: «במספרה (מְקַטֶּלֶה) של השכונה עובד ספר (קֶטֶל) ותיק. הוא משתמש במסרק (מְקַטֶּל) ובמזמרה (מְקַטֶּלֶה)...»

פרק 4: סוגי משפטים: פשוט, מאוחד ומורכב

1 מיינו את מילות הקישור: באיזה סוג משפט הן מחברות?

מאוחד	מורכב
אבל, ולכן, או, ואילו	כי, כאשר, אם, אף על פי ש-

2 כתבו ליד כל משפט: פשוט, מאוחד או מורכב.

- החתול ישן על הספה כל אחר הצהריים. ← **פשוט**
- החתול ישן, והכלב שמר על הבית. ← **מאוחד**
- החתול ישן כי היה עייף. ← **מורכב**
- אחרי ארוחת הצהריים החתול נרדם. ← **פשוט**
- שאלתי את אימא אם החתול אכל. ← **מורכב**

3 השלימו מילת קישור כך שיווצר משפט מאוחד.

- רציתי לקנות את הספר, **אבל** לא היה לי מספיק כסף.
- הכביש היה פקוק, **ולכן** הגענו באיחור.
- אפשר לשלם במזומן, **או** אפשר לשלם בכרטיס.

4 השלימו מילה כך שיווצר משפט מורכב.

- נשארנו בבית **כי** ירד גשם.
- כאשר** תסיים את השיעורים, נצא לטייל.
- המדריך ביקש **ש** נגיע בזמן.

5 חברו את שני המשפטים למשפט אחד במבנה שבסוגריים.

שני משפטים	משפט אחד
השמש זרחה. יצאנו לחצר. (מורכב)	כשהשמש זרחה, יצאנו לחצר.
אחי אוהב כדורגל. אני אוהבת כדורסל. (מאוחד)	אחי אוהב כדורגל, ואילו אני אוהבת כדורסל.
למדתי הרבה. קיבלתי ציון טוב. (מאוחד)	למדתי הרבה, ולכן קיבלתי ציון טוב.

6 התאימו את תחילת המשפט לסופו.

טור א	טור ב
1. התאמנו כל הקיץ.	4 הכיתה השתתקה.
2. אף על פי שהיה קר,	1 ולכן הגענו לגמר.
3. הוא ביקש עזרה,	2 יצאנו לשחות.
4. כשנכנסה המורה,	3 אבל איש לא שמע.

7 נכון או לא נכון? תקנו.

- א.** «אחרי הגשם יצאנו» הוא משפט מורכב. **לא נכון** – זה משפט פשוט: אין בו חלק תלוי, רק תיאור זמן
- ב.** «אחרי שהגשם פסק, יצאנו» הוא משפט מורכב. **נכון**
- ג.** במשפט מאוחד אפשר לחבר יותר משני משפטים. **נכון**

8 הוסיפו את סימן הפיסוק החסר.

- א.** האם סיימתם את העבודה?
- ב.** איזה נוף מדהים!
- ג.** בתיק היו: מחברת, עט, ומחשבון.
- ד.** כשהגענו הביתה, התחיל לרדת גשם.

9 שכתבו את המשפט המורכב למשפט פשוט, בלי לשנות את המשמעות.

משפט מורכב	משפט פשוט
כשהסתיים השיעור, יצאנו להפסקה.	בסוף השיעור יצאנו להפסקה.
נשארנו בבית מפני שירד גשם.	בגלל הגשם נשארנו בבית.
ביקשנו שיתקנו את המזגן.	ביקשנו את תיקון המזגן.

10 לפי «הודעה מהמועצה»: כתבו את סוג כל משפט.

א. מועצת התלמידים מודיעה שהיריד השנתי יתקיים ביום רביעי. ← מורכב

ב. הדוכנים ייפתחו בעשר, והמכירה תימשך עד הצהריים. ← מאוחד

ג. אם יירד גשם, היריד יעבור לאולם הספורט. ← מורכב

11 איזו מילת קישור מתאימה?

א. הוא לא בא לאימון ____ היה חולה.

○ אבל ● מפני ש- ○ ולכן

ב. היא התאמנה הרבה, ____ הפסידה.

○ ולכן ○ כי ● אך

12 כתבו שלושה משפטים על אותו נושא (למשל טיול שנתי): אחד פשוט, אחד מאוחד ואחד מורכב.

תשובה אפשרית: לדוגמה: פשוט – «בטיול השנתי טיפסנו על הר» מאוחד – «טיפסנו על ההר, ובפסגה אכלנו ארוחת צהריים» מורכב – «כשהגענו לפסגה, ראינו את הים»

פרק 5: שם המספר והמספר הסתמי

1 כתבו את המספר במילים.

א. על המדף (6) שש צלחות.

ב. בחוג (9) תשעה ילדים.

ג. קראתי (2) שני ספרים.

ד. בשכבה (12) שתים עשרה כיתות.

2 השלימו מספר סתמי במילים.

- א. אחי בן (5) **חמש**.
ב. נפגשים בתחנה של קו (4) **ארבע**.
ג. ארבע כפול שתיים הן (8) **שמונה**.
ד. השיעור הסתיים בשעה (1) **אחת**.

3 השלימו בזכר ובנקבה.

מספר	עם «ספרים»	עם «מחברות»
3	שלושה ספרים	שלוש מחברות
7	שבעה ספרים	שבע מחברות
11	אחד עשר ספרים	אחת עשרה מחברות

4 מיינו את הצירופים: תקין או שגוי.

תקין	שגוי
שלושה שקלים, שתי בנות, בשעה חמש	שלוש שקלים, שתיים בנות, בשעה חמישה

5 התאימו את הצירוף לצורת הסמיכות שלו.

טור א	טור ב
1. שישה ימים	3. שלוש השאלות
2. שמונה ילדים	4. עשרת הדברים
3. שלוש שאלות	2. שמונת הילדים
4. עשרה דברים	1. ששת הימים

6 נכון או לא נכון? תקנו.

- א. «שנים עשר חודשים» – תקין. **נכון**
ב. «עשרה דקות» – תקין. **לא נכון** – «דקות» בנקבה, לכן «עשר דקות»
ג. במספר טלפון אומרים «שניים». **לא נכון** – מספר סתמי בא בנקבה: «שתיים»

7 תקנו את המספר השגוי.

- א. המכנסיים עלו שמונים שקלים ושלושה אגורות. ← **שלוש אגורות**
- ב. בכיתה שלנו שלושים וחמישה תלמידות. ← **שלושים וחמש תלמידות**
- ג. קבענו בשעה שבעה בערב. ← **שבע**
- ד. הם גרים בדירה שתיים עשרה. ← **שתיים עשרה**

8 בחרו את הצורה התקינה.

- א. ___ התלמידות זכו בפרס.
○ שתיים ● **שתי** ○ שני
- ב. יש לי ___ אחים.
○ שלוש ● **שלושה** ○ שלושת

9 לפי «מודעה בלוח»: לכל מספר כתבו – סתמי או מונה שם עצם.

- א. שלוש שנים ← **מונה (שנים – נקבה)**
- ב. ארבע מאות וחמישים שקלים ← **מונה (שקלים – זכר)**
- ג. בין השעות חמש לשבע ← **סתמי (שעות)**
- ד. רחוב הזית מספר תשע ← **סתמי (מספר בית)**
- ה. דירה ארבע ← **סתמי (אחרי שם עצם)**

10 כתבו את התאריך במילים, עם המספר הסודר או היסודי.

במילים	בספרות
היום השלישי בחודש	היום ה־3 בחודש
הקומה החמישית	הקומה ה־5
השנה העשרים	השנה ה־20

11 כתבו מתכון קצר (4-5 שורות) עם כמויות, זמנים וטמפרטורה. כתבו את כל המספרים במילים.

תשובה אפשרית: תשובה אישית. לדוגמה: «מערבבים שתי כוסות קמח, שלוש ביצים וחמש כפות סוכר. אופים ארבעים דקות בחום של מאה ושמונים מעלות.»

12 הסבירו לחבר בשני משפטים למה אומרים «קו חמש» אבל «חמישה קווים».

תשובה אפשרית: «קו חמש» – המספר סתמי (במקום «מספר»), ולכן בנקבה. «חמישה קווים» – המספר סופר את «קווים», שהוא בזכר, ולכן «חמישה».

פרק 6: קריאה ממקורות: רעיון מרכזי, עמדות, מיזוג ומהימנות

1 כתבו את הרעיון המרכזי של כל מקור במשפט אחד.

א. מקור א ← הוגבל השימוש בטלפונים בבתי הספר, ויש עמדות בעד ונגד

ב. מקור ב ← בבית ספר שהגביל טלפונים יש יותר משחק ופחות פגיעה ברשת, אבל חסרים מכשירים ללמידה

2 השוו: מה כל מקור אומר על כל תת־נושא?

מקור ב	מקור א	תת־נושא
בפועל משחקים ומדברים יותר	התומכים: יחזיר את המשחק לחצר	השפעה על החברה בהפסקות
חסרים מכשירים לחיפוש מידע	הורים: חירום; תלמידים: למידה	חששות או קשיים
ניסיון של בית ספר אחד	הנחיה ועמדות	סוג המידע

3 מיינו: עובדה או דעה.

דעה	עובדה
ההנחיה תשפר את הריכוז, הטלפון חשוב ללמידה.	הוכנסו ארגזים נעולים לטלפונים, בית הספר קנה מחשבים ניידים.

4 נכון או לא נכון? תקנו.

- א. מקור ב מבוסס על ניסיון של בית ספר אחד בלבד. **נכון**
- ב. שני המקורות מציינים קושי שקשור ללמידה. **נכון**
- ג. מקור א מביא נתונים מדויקים על תקריות ברשת. **לא נכון** – הנתון על ירידה בתקריות מופיע במקור ב, ואין בו מספר מדויק

5 מה חסר במקור ב כדי שנוכל לסמוך עליו יותר? הציעו שני דברים.

תשובה אפשרית: לדוגמה: נתונים מדויקים (בכמה ירדו התקריות), השוואה לבתי ספר נוספים, מחקר מסודר ולא רק דברי סגנית המנהלת, שעשויה להיות מעוניינת להציג הצלחה.

6 כתבו מיזוג (5-6 משפטים) של שני המקורות. ארגנו לפי תת־נושאים, וציינו מקור לכל רעיון.

תשובה אפשרית: תשובה לדוגמה: «לאחרונה הוגבל השימוש בטלפונים בבתי הספר (מקור א). התומכים צפו שהמשחק יחזור לחצר (מקור א), ובבית ספר שהגביל טלפונים אכן משחקים ומדברים יותר בהפסקות (מקור ב). שני המקורות מציינים גם קשיים: הורים חוששים ממצבי חירום (מקור א), והחסרון במכשירים פוגע בשיעורים שבהם מחפשים מידע (מקור ב).»

7 התאימו שאלה לבדיקת מהימנות למה שהיא בודקת.

טור א

טור ב

1. מי כתב?

3 נתונים ומקורות

2. מתי נכתב?

2 עדכניות המידע

3. על סמך מה?

4 אינטרס

4. מה הכותב מרוויח?

1 מומחיות הכותב

8 השלימו את המילה החסרה.

- א. כשהטקסט מציג קושי ואחר כך דרך לפתור אותו, המבנה הוא בעיה ו**פתרון**.
- ב. «בתחילה... אחר כך... לבסוף» – המבנה הוא רצף **כרונולוגי**.
- ג. «לדעתי» חושפת את ה**עמדה** של הכותב.

9 מיינו את מילות הקישור לפי המבנה המארגן.

סיבה ותוצאה	השוואה	רצף כרונולוגי
לכן, בעקבות	לעומת זאת, בדומה ל־	בתחילה, לבסוף

10 איזה מקור מהימן יותר?

- א.** לשאלה כמה שעות שינה מומלצות לבני נוער:
 ○ פוסט של חברת מזרנים • **אתר של משרד הבריאות** ○ תגובה בפורום בלי שם
- ב.** לשאלה מה קרה במשחק אתמול:
 • **כתבה מאתמול באתר חדשות** ○ ספר משנה שעברה ○ זיכרון של חבר שלא היה שם

11 זהו את המבנה המארגן של כל קטע קצר.

- א.** בתחילה נבנה הסכר, אחר כך הוצפו השדות, ולבסוף נוצר אגם. ← **רצף כרונולוגי**
- ב.** בעקבות הגשמים הרבים, הכביש הוצף. ← **סיבה ותוצאה**
- ג.** החנות הקטנה זולה יותר, לעומת הקניון שבו המבחר גדול. ← **השוואה**
- ד.** הקושי: אין מספיק מקום בחניה. הפתרון: חניון תת־קרקעי. ← **בעיה ופתרון**

12 כתבו פסקת טיעון קצרה (3-4 משפטים): האם להגביל טלפונים בבית הספר שלכם? נמקו בעזרת המקורות.

תשובה אפשרית: תשובה אישית. נבדקים: עמדה ברורה, נימוק מבוסס מקור, התייחסות לטענה אחת של הצד השני.

פרק 7: כתיבה ברצפים לוגיים: טיעון, השוואה ותופעה

1 כתבו ליד כל משפט את תפקידו בטקסט טיעוני: טענה, נימוק, טענה נגדית, הפרכה או סיכום.

- א.** לדעתי יש להוסיף שיעור ספורט שבועי. ← **טענה**
- ב.** פעילות גופנית מפחיתה מתח לפני מבחנים. ← **נימוק**
- ג.** יש הטוענים שאין מקום במערכת השעות. ← **טענה נגדית**
- ד.** אולם אפשר לקצר בחמש דקות כל שיעור. ← **הפרכה**
- ה.** מכאן שהשינוי אפשרי וכדאי. ← **סיכום**

2 השלימו מילת קישור לפי התפקיד שבסוגריים.

- א.** הספרייה שקטה. **נוסף על כך** יש בה מחשבים. (הוספה)
- ב.** רציתי לבוא; **אולם** נאלצתי להישאר בבית. (ניגוד)
- ג.** **אף על פי ש** הדרך ארוכה, היא יפה מאוד. (ויתור)
- ד.** הנימוקים משכנעים; **לפיכך** כדאי לאמץ את ההצעה. (מסקנה)

3 מיינו את הנימוקים לנושא «כדאי לנסוע לבית הספר באופניים»: חזקים או חלשים.

נימוק חזק	נימוק חלש
רכיבה היא פעילות גופנית יומית, האופניים חוסכים זמן בפקקים.	זה פשוט מגניב, כולם עושים את זה.

4 שכתבו כל משפט בלשון רשמית.

לא רשמי	רשמי
המבחן היה סיוט.	המבחן היה קשה מאוד.
זה שווה כל שקל.	ההשקעה משתלמת.
הם עפו על הרעיון.	הרעיון מצא חן בעיניהם מאוד.

5 התאימו כל נושא לרצף הלוגי המתאים לו.

טור א

1. למה מתייבשים מקורות המים?

2. רכבת או אוטובוס – מה עדיף?

3. איך מפחיתים פסולת בבית הספר?

4. כיצד התפתחה הכתיבה?

טור ב

2 השוואה

4 רצף כרונולוגי

1 תופעה, גורמיה והשפעותיה

3 בעיה ופתרון

6 נכון או לא נכון? תקנו.

א. נימוק טוב מוסבר ומבוסס. **נכון**

ב. בהפרכה מעליבים את מי שחושב אחרת. **לא נכון** – בהפרכה מציגים את הטענה הנגדית ומשיבים עליה בנימוק

ג. תכנון בטבלה לפני הכתיבה עוזר לבנות טקסט מסודר. **נכון**

7 תכנונו טקסט בנושא «בעיה ופתרון»: פסולת פלסטיק בבית הספר.

חלק	מה תכתבו
הבעיה	פחי האשפה מלאים בבקבוקים ובכלים חד־פעמיים
סיבה לבעיה	תלמידים קונים משקאות בבקבוקים ואין מחזור
פתרון 1	להציב מתקני מחזור בכל קומה
פתרון 2	לעודד שימוש בבקבוק אישי רב־פעמי

8 השלימו משפט פתיחה לכל נושא.

א. (נושא: תלבושת אחידה) בבתי ספר רבים מתנהל ויכוח על **התלבושת האחידה**, ולדעת...!

ב. (נושא: מחזור) כמות הפסולת בבית הספר גדלה, ולכן **חשוב** להציע פתרון.

9 לפי «טיוטה לשכתוב»: מה חסר או מה לא תקין? כתבו לכל בעיה הצעה לתיקון.

א. אין טענה ברורה ← לנסח טענה: «לדעתי אין לתת שיעורי בית בחופש»

ב. «יש כאלה שאומרים שכן. אבל זה לא נכון.» ← להציג את הטענה הנגדית ולהפריך בנימוק

ג. «וגם... וגם...» ← לגוון מילות קישור: «נוסף על כך», «יתר על כן»

ד. «וזהו.» ← לכתוב סיום שחוזר לטענה בניסוח חדש

10 שכתבו את «טיוטה לשכתוב» לפסקה טיעונית מלאה (6-7 משפטים).

תשובה אפשרית: לדוגמה: «לדעתי אין לתת שיעורי בית בחופשות. החופש נועד למנוחה, ומנוחה מחזירה את הכוחות לקראת השנה. נוסף על כך, בחופש אפשר ללמוד בדרכים אחרות: לקרוא ספרים ולבקר במוזיאונים. יש הטוענים שבלי תרגול התלמידים ישכחו את החומר; אולם אפשר לרענן אותו בשבוע הראשון אחרי החופש. לפיכך עדיף לוותר על שיעורי בית בחופשות.»

11 כתבו פסקת השוואה (5-6 משפטים): ספר מודפס לעומת ספר דיגיטלי. השתמשו בנקודות השוואה ובמילות השוואה.

תשובה אפשרית: תשובה אישית. נבדקים: לפחות שתי נקודות השוואה, «בדומה ל-» / «לעומת», מסקנה.

12 כתבו טקסט (10-12 שורות) על תופעה מחייכם (למשל: עלייה בשימוש ברשתות החברתיות): הציגו את התופעה, שני גורמים ושתי השפעות.

תשובה אפשרית: מחוון: הצגת התופעה (2); שני גורמים מוסברים (4); שתי השפעות (4); מילות קישור של סיבה ותוצאה (3); לשון רשמית ופיסוק (3).

1 חזרה - מערכת הפועל: השלימו שורש ובניין.

פועל	שורש	בניין
הצטרפו	צ־ר־ף	התפעל
תורגם	ת־ר־ג־ם	פועל
הוזמנה	ז־מ־נ	הופעל
נשמרים	ש־מ־ר	נפעל

2 חזרה - דרכי תצורה: מיינו את המילים.

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי	הלחם בסיסים
מספרה, מסרק	ספרון, עיתונאי	מגדלור, קולנוע

3 חזרה - משקלים: התאימו משקל למשמעותו.

טור א	טור ב
1. קֶטֶל	1 בעל מקצוע
2. קֶטֶלֶת	4 כלי
3. מִקְטָלָה	3 מקום
4. מִקְטֵל	2 מחלה
5. קֶטְלוֹן	5 שם מופשט

4 חזרה - סוגי משפטים: כתבו פשוט, מאוחה או מורכב.

- א. בגלל השרב בוטל הטיול. ← פשוט
- ב. היה שרב, ולכן הטיול בוטל. ← מאוחה
- ג. הטיול בוטל מפני שהיה שרב. ← מורכב
- ד. הטיול נדחה, ואנחנו נשארנו בכיתה. ← מאוחה

5 חזרה - שם המספר: כתבו את המספר במילים.

- א. הגענו בשעה (3) **שלוש**.
- ב. קנינו (3) **שלוש** מחברות.
- ג. בכיתה (13) **שלושה עשר** בנים.
- ד. האוטובוס בקו (8) **שמונה** התעכב.

6 חזרה - קריאה ממקורות: נכון או לא נכון? תקנו.

- א. במיזוג מארגנים את המידע לפי תת־נושאים. **נכון**
- ב. «לדעתי» מציינת עובדה. **לא נכון** - «לדעתי» מציינת עמדה, כלומר דעה
- ג. מקור עם נתונים, תאריך וכותב מומחה מהימן יותר. **נכון**

7 חזרה - כתיבה: השלימו מילת קישור מתאימה.

- א. **אומנם** הרעיון יקר, אך הוא משתלם.
- ב. הצעה זו חוסכת זמן. **יתר על כן**, היא חוסכת כסף.
- ג. יש הטוענים שהיא קשה לביצוע; **אולם** ניסיון בבתי ספר אחרים מראה שאפשר.
- ד. **לפיכך** כדאי לאמץ אותה.

8 חזרה מסכמת: כתבו פסקה (5-6 משפטים) בעד או נגד «יום לימודים מקוון אחד בשבוע». שלבו משפט מורכב אחד, משפט מאוחד אחד, שם פעולה אחד ומספר אחד במילים, וסמנו אותם.

תשובה אפשרית: תשובה אישית. נבדקים: עמדה מנומקת, ארבעת הרכיבים מסומנים ותקינים, לשון רשמית.